

LR Seimo Aplinkos apsaugos komitetui

2023-09-08

Nr. 34

I

2023-09-06 Seimo AAK klausymus

Kopija:

LR Seimo Kaimo reikalų komitetui

LR Aplinkos ministerijai

PASIŪLYMAI DĖL SAUGOMŲ TERITORIJŲ ĮSTATYMO PROJEKTO NR. I-301 PAKEITIMO IR SU JUO TEIKIAMŲ ĮSTATYMŲ PAKEITIMO PROJEKTŲ

Susipažinome su Lietuvos Respublikos Seime pateikto Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 pakeitimo įstatymo naujos redakcijos ir jį lydinčiųjų Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo Nr. I-2223 1, 12, 15, 122 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 121, 122, 123, 124, 125 straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo I-733 21 straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo Nr. VIII-498 4 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos laukinių augalų ir grybų įstatymo Nr. VIII-1226 4 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymo Nr. VIII-499 5, 6, 9, 21 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatymo Nr. IX-533 2, 8 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo Nr. XII-1869 305 straipsnio pakeitimo įstatymo projektais (toliau – Projektai). LMSA atstovai buvome pakviesti ir dalyvavome Seimo Kaimo reikalų komiteto 2023-06-28 ir Seimo Aplinkos apsaugos komiteto 2023-09-06 surengtuose klausymuose dėl šių teisės aktų pakeitimo projektų ir tuo pagrindu teikiame pastabas bei pasiūlymus.

Teigiamai vertiname tai, kad nauja redakcija Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – STĮ projektas) rengiamas siekiant paspartinti apsaugos sutarčių sudarymą su žemės savininkais ir valdytojais, sudaryti galimybes atsirasti privačioms saugomoms vietovėms (kas leistų greičiau ir efektyviau užtikrinti saugomų rūšių, natūralių gamtinių buveinių apsaugą), patikslinti žemės savininkų informavimo ir kompensavimo už veiklos apribojimus saugomose teritorijose tvarką (kad teisė į kompensaciją nenutrūktų, jeigu pasikeičia žemės sklypo savininkas ir kad nustatoma ne mažesnė kaip 3,5 proc. skaičiavimuose naudojama vidutinė metinė ilgalaikių palūkanų komerciniuose bankuose norma. Tačiau turime daug pastabų dėl šių ir eilės kitų teisinio reglamentavimo saugomose teritorijose aspektų.

Esminiai keičiami teisinio reglamentavimo dalykai, kurie jų įteisinimo atveju reikšmingai paliestų miško ir žemės savininkų interesus ir **kuriems nepritariame**:

1. Neatliktas esamo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas Nepriimtina, kad tokio masto teritorijas bei šimtus tūkstančių ten esančių žemių, miškų, nekilnojamo turto savininkus ir valdytojus, bendruomenes ir kitus suinteresuotus asmenis liečiantis nauja redakcija rengiamas STĮ projektas pateikiamas be šiuo metu galiojančio ST reglamentavimo poveikio ex-post analizės, nors ST įstatymo reguliavimo įtaka yra didžiulė, liečianti didžiąją dalį (ne mažiau 65 proc.) Lietuvos teritorijos, bei šimtus tūkstančių šalies piliečių ir ūkio subjektų, todėl privalu vadovautis Seimo priimtu LR teisėkūros pagrindų įstatymo [IV skirsniu](#) ir Teisingumo ministro patvirtintomis ["Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijomis"](#).

Siūlyme:

1.1. Remiantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 24 str. 2 dalimi, parašome **Seimo Aplinkos apsaugos komiteto kreiptis į LR Aplinkos ministrą priimti sprendimą atlikti ir pateikti LR Seimui dabartinio LR Saugomų teritorijų įstatymo galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex-post* vertinimą**, kaip tai numatyta LR teisėkūros pagrindų įstatymo IV skirsnyje „GALIOJANČIO TEISINIO REGULIAVIMO POVEIKIO EX POST VERTINIMAS“

1.2. Remiantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 24 str. 1 dalimi, siūlyme Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 pakeitimo įstatymo naują redakciją papildyti reikalavimu atlikti **galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą** (teisinio reguliavimo taikymo ir veikimo vertinimą), įtraukiant į naują redakciją teikiamo STĮ priedą „Įstatymo įsigaliojimas, taikymas ir įgyvendinimas“ naują 3 straipsnį:

*<...> „3 straipsnis. Įstatyme nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimas*

*1. Aplinkos ministerija kas 5 metus atlieka šiame įstatyme nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą, įskaitant (bet neapsiribojant) šiais aspektais: kaip pasikeitė saugomų teritorijų naudojimo efektyvumas, ar buvo užtikrinama saugomose teritorijose teikiamų ekologinių, socialinių ir ekonominių naudų pusiausvyra, ar pagerėjo biologinės įvairovės apsauga, ar padidėjo socialinių visuomenės poreikių užtikrinimas, kokią įtaką turėjo žemės ir miškų sektoriams, ekonomikai ir valstybės biudžetui.*

*2. Artimiausias *ex post* vertinimas turi būti atliktas iki 2029 m. sausio 1 d.“ <...>.*

2. Nepateikiamas numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas (*ex-ante*).

Nors Aplinkos ministerija disponuoja savo pavaldžių institucijų atliktų vertinimų duomenimis (*pavyzdžiui, 1) bendra VMU, VMT ir VSTT P A Ž Y M A apie pagrindinių ir kitų miško kirtimų nutraukimo Europos Bendrijos svarbos natūralių miško buveinių plotuose galimą poveikį ekonominiu, socialiniu ir ekologiniu aspektais 2019 m. sausio 23 d. Nr. 01-1; 2) VMT parengta Informacija dėl Buveinių plotų (pagal jų tipus) ir reikalingų lėšų paskaičiavimo pagal Saugomas teritorijas ir buveines (III-IV miškų grupė) 2023 m. gegužės mėn.*), o užsibrėžti įgyvendinti ūkininkavimo miškuose pertvarkymai yra esminiai, keičiantys miškų išteklių naudojimo nusistovėjusį balansą ir turėsiantys rimtų pasekmių Lietuvos miškų ūkio sektoriui, informacija apie tai kartu su STĮ projektu nėra nepateikiama, o pamatuotiems sprendimams priimti yra būtina įvertinti teikiamų STĮ sprendinių kaštus, pateikti objektyvią informaciją, kiek keliamos aplinkosauginės ambicijos (jų realizavimo atveju) kainuotų Lietuvai, kaip paveiks ūkio konkurencingumą, ar tai atitinka šalies biudžeto galimybes, kaip bus užtikrinamos privačios nuosavybės teisės, o jei yra neišvengiama- tuomet įvertinti dėl atsirasiančių nuosavybės teisių apribojimų ar nusavinimo būtinas išmokėti kompensacijų sumas ir kitus aspektus. Kitu atveju bereikalingai būtų kuriama nepriimtina teisinėje valstybėje teisinio netikrumo atmosfera.

Siūlyme:

2.1. parašome **Seimo Aplinkos apsaugos komiteto kreiptis į LR Aplinkos ministrą pateikti LR Seimui dabartinio LR Saugomų teritorijų įstatymo galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex-ante* vertinimą** pagal jau turimus Aplinkos ministerijos ir jos pavaldžių institucijų atliktų vertinimų duomenis.

2.2. parašome **Seimo Aplinkos apsaugos komiteto ir Seimo Kaimo reikalų komiteto surengti bendrus klausymus dėl Saugomų teritorijų esamo ir keičiamo teisinio reglamentavimo poveikio**, kad įstatymų leidėjams suteikti visą geriausią įmanomą informaciją apie sprendimų pasekmes, naudą ir sąnaudas prieš priimant sprendimą dėl STĮ.

3. Norima dar stipriau įteisinti vienkryptę saugomų teritorijų plėtrą.

Dabartiniame STĮ projekte net nenumatoma mechanizmo saugomų teritorijų optimizavimui. **Tas prieštarauja** viename svarbiausių šalies strateginių dokumentų- Seimo 2020-06-04 patvirtintoje LR Bendrojo plano koncepcijoje - numatytam svarbiam įpareigojimui (I skirsnis, 211 punktą) optimizuoti esamą saugomų teritorijų sistemą. O tai, kad teisinio mechanizmo saugomų teritorijų optimizavimui įstatyme nenumatyta, praktikoje gali vesti tik prie vienpusių, nepamatuotų ir nesubalansuotų sprendimų. Būtina atsisakyti žalingos, nepagrįstos ir formalios aplinkosaugos

plėtos, paremtos ne realių gamtos vertybių apsaugos principu, o tik saugomų teritorijų ploto didinimu. Numatant saugomų teritorijų plėtrą būtina audituoti esančių saugomų teritorijų, ypač Europinės svarbos buveinių būklę, būklės priežastis ir atitiktį minimaliems šių buveinių reikalavimams.

Paminėtinas siekis ženkliai supaprastinti reikalavimus, kada gali būti steigiamos saugomos teritorijos: jei iki šiol galiojančiame reglamentavime saugomos teritorijos bent teoriškai **turėjo būti steigiamos retoms bei nykstančioms laukinių gyvūnų, augalų ir grybų rūšims, unikalioms buveinėms išsaugoti**, tai dabar norima įteisinti bet kurioms „saugomoms“ ar net nebesančioms, bet planuojamoms „atkurti“. O , pavyzdžiui, gamtos paveldo zoologiniams objektams atsisakoma net „saugomų“ kriterijaus. Tai atvertų galimybės plataus masto manipuliacijoms bet kokioje situacijoje pagrįsti reikalingumą steigti saugomas teritorijas, nors tokio objektyvaus poreikio ir nebūtų.

Siūlome:

3.1. numatyti aiškų mechanizmą- kaip turėtų būti vykdoma saugomų teritorijų optimizacija. Pavyzdžiui, įvertinti esamas gamtines vertybes miškuose ir atitinkamai optimizuoti saugomas teritorijas, pagal gamtinių vertybių būklę, pervedant miškus į atitinkamą miškų grupę bei išimant iš saugomų teritorijų neatitinkančius nustatytiems kriterijams pagal gamtinių vertybių gausą miškus. Tuo tikslu siūlome papildyti atnaujinamo STĮ ŠEŠTAJĮ SKIRSNĮ „SAUGOMŲ TERITORIJŲ STEIGIMAS, NUSTATYMAS, APSKAITA, APSAUGA IR TVARKYMAS“ nuostatomis dėl ST optimizavimo“. Palikti šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą, kad ST steigimo kriterijai nustatomi Vyriausybės lygmenyje.

<...> 22 straipsnis. Saugomų teritorijų steigimas ~~ar nustatymas~~ ir jų optimizavimas

*...>10. Savivaldybių institucijos, nevyriausybines organizacijos, fiziniai ar juridiniai asmenys aplinkos ministro nustatyta tvarka gali teikti pasiūlymus, pagrįstus saugomų teritorijų steigimo kriterijais, dėl rezervatų, valstybinių parkų, draustinių, biosferos stebėsenos teritorijų, atkuriamųjų ir genetinių sklypų įsteigimo, ~~arba~~ jų ribų pakeitimo **arba jų panaikinimo**, gamtos paveldo objektų paskelbimo saugomais.<...>*

<...>8. Šio straipsnio 2, 3, 4, 5 ir 6 dalyse nurodytų saugomų teritorijų steigimo kriterijus nustato ~~aplinkos ministras, išskyrus kultūrinių rezervatų, kultūrinių draustinių ir istorinių valstybinių parkų steigimo kriterijus, kuriuos nustato kultūros ministras~~ Vyriausybė arba jos įgaliota institucija. <...>

3.2. Siūlome skaidrinti ir griežtinti reikalavimus, kada gali būti steigiamos saugomos teritorijos:

<...>8 straipsnis. Draustiniai

1. Draustinių steigimo tikslai:

1) išsaugoti, ~~atkurti~~ ir propaguoti pavienes ar teritorinius kompleksus sudarančias gamtos vertybes ir (ar) kultūros paveldo objektus ir vietas;

2) užtikrinti kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę, ekologinę pusiausvyrą, ~~atkurti pažeistas ekosistemas~~;

*3) išsaugoti ~~ar atkurti~~ natūralias buveines ir **retas bei nykstančias** laukinių augalų, gyvūnų ir grybų buveines ir rūšis, genetiniu požiūriu vertingas jų populiacijas;<...>*

<...>13 straipsnis. Valstybiniai parkai

1. Valstybinių parkų steigimo tikslai:

1) išsaugoti gamtiniu ir kultūriniu požiūriais vertingą kraštovaizdį, gamtos vertybes ir (ar) kultūros paveldo objektus ir vietas;

2) išsaugoti tipiškas arba unikalias ekosistemas ~~ir atkurti pažeistas ekosistemas~~;

*3) išsaugoti ~~ar atkurti~~ natūralias buveines ir **retas bei nykstančias** laukinių augalų, gyvūnų ir grybų rūšis, jų buveines;*

4) atkurti sunaikint~~us~~ ir pažeist~~us~~ gamtos ~~vertybes~~ ir (ar) kultūros paveldo objektus ir vietas;<...>

4. Nepriimtina, kad norima dar labiau „suvelt“ ir supainioti tiek pačią saugomų teritorijų sistemą, tiek priskyrimo saugomoms teritorijoms mechanizmą ir priklausomybę joms, bandoma įteisinti galimai neskaidrų ir nesąžiningą dalies saugomų teritorijų „nustatymą“ apeinant privalomas pagal teritorijų planavimo įstatymą procedūras saugomų teritorijų įkūrimui ar jų ribų keitimui.

4.1. Viena akivaizdžiausių to iliustracijų - ir toliau siekama išlaikyti neapibrėžtą ir teisiškai absurdišką situaciją dėl Europos Bendrijos svarbos saugomų teritorijų tinklo NATURA2000 statuso bei teritorijų priskyrimo šiam tinklui procedūru. Juk jei steigiama įprasta saugoma teritorija, ar keičiamos jos ribos- tokiu atveju būtina tai atlikti viešai ir skaidriai pagal Teritorijų planavimo įstatymo nustatytas procedūras. O jei imamasi įteisinti aukštesnio lygmens saugomas teritorijas - NATURA 2000 teritoriją (kadangi 4 straipsnyje (Saugomų teritorijų sistema) aiškiai įvardinta: „Lietuvos Respublikos saugomos teritorijos ar jų dalys gali būti įtraukiamos į „Natura 2000“ tinklą“, o ne atvirkščiai), tai apsiribojama neaiškiais aplinkos ministro įsakymu tvirtinamomis „nustatymo“ (!) procedūromis apeinant privalomas pagal teritorijų planavimo procedūras.

Siūlome: nustatyti aiškia ir vienodą principą **steigiant** bet kurią saugomą teritoriją - ar tai būtų savivaldybės, ar nacionalinio lygmens, ar NATURA 2000 – kad jos privalo būti STEIGIAMOS ir šiame procese privalu vadovautis Teritorijų planavimo įstatymo nustatytais procedūromis.

4.2. Kitas neįtikėtinas žingsnis- norima **atsisakyti iki šiol galiojančio reikalavimo**, kad pasiūlymai steigti valstybinius rezervatus, valstybinius parkus, valstybinius draustinius, biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijas **turi būti pagrįsti moksliniais tyrimais**, kurių pagrindu parengiama atitinkamos saugomos teritorijos planavimo schema (ribų ir tvarkymo planas) arba ribų planas.

Siūlome privalomai išlaikyti galiojanti reikalavimą dėl privalomo pagrindimo moksliniais tyrimais, kuomet teikiami pasiūlymai steigti saugomas teritorijas ar koreguoti jų ribas. Kitu atveju tokia siekiamybė įteisinti gudravimo ir manipuliavimo praktiką stipriai kompromituotų pačią saugomų teritorijų sistemą, mažintų vietos gyventojų, žemės ir miško savininkų, ūkininkų bei savivaldos pasitikėjimą deklaruojamais aplinkosaugos siekiais. Tuo tikslu tikslinti **22 straipsnio 11 punktą:**

<...>11. Pasiūlymai steigti saugomas teritorijas, išskyrus privačias saugomas vietas, **gali būti numatomi kompleksinio teritorijų planavimo dokumentuose turi būti pagrįsti moksliniais tyrimais, kurių pagrindu parengiama atitinkamos saugomos teritorijos planavimo schema (ribų ir tvarkymo planas) arba ribų planas.**<...>

5. Nepriimtina, kad norima dar labiau iš saugomų teritorijų įkūrimo, jų ribų koregavimo ir tolesnio saugomų teritorijų tvarkymo klausimų sprendimo eliminuoti žemės ir miško bei kito nekilnojamojo turto savininkus, valdytojus ir naudotojus, savivaldos organizacijas, ūkininkus, žemdirbius.

5.1. Pavyzdžiui, sudarant jungtinę tarybą apsaugos ir tvarkymo veiklai konkrečiame valstybiniame parke ar biosferos rezervate koordinuoti nėra numatyta, kad į tarybos sudėtį turėtų įeiti valstybiniame parke ar biosferos rezervate esančių žemės ir miško bei kito nekilnojamojo turto savininkus, valdytojus ir naudotojus, ūkininkus, žemdirbius atstovaujančios jų savivaldos organizacijų atstovai (apsiribota tik vietos bendruomenių ir nevyriausybių organizacijų atstovų įtraukimu, kas nėra pakankama) [žiūr.: 28 straipsnio „Saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimas“ 8 dalis].

Siūlome: numatyti privalomai sudaryti jungtines tarybas, į jas įtraukiant žemės ir miško bei kito nekilnojamojo turto savininkus, valdytojus ir naudotojus, savivaldos organizacijas, ūkininkus, žemdirbius.

<...>**28 straipsnis. Saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimas**

...8. Apsaugos ir tvarkymo veiklai konkrečiame valstybiniame parke ar biosferos rezervate koordinuoti sudaroma jungtinė taryba iš nacionalinio parko ar atitinkamos saugomų teritorijų direkcijos, savivaldybių, kurių teritorijose yra valstybinis parkas ar biosferos rezervatas, institucijų, regionuose veikiančių aplinkos apsaugos, kultūros paveldo institucijų teritorinių padalinių, miškų urėdijos, valstybiniame parke ar biosferos rezervate **esančių žemės ir miško bei kito nekilnojamojo turto savininkų, valdytojų ir naudotojų, ūkininkų, žemdirbių savivaldos organizacijų**, veikiančių vietos bendruomenių ir nevyriausybių organizacijų atstovų. Jungtinėje taryboje gali būti kitų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų atstovų. Jungtinės tarybos personalinę sudėtį tvirtina saugomos teritorijos ar saugomų teritorijų

*direkcijos steigėjas. Jungtinės tarybos sudarymo tvarką nustato ir veiklos aprašą tvirtina aplinkos ministras ir kultūros ministras. Jungtinė taryba svarsto ir teikia pasiūlymus dėl rengiamų planavimo schemų (ribų ir tvarkymo planų), jų sprendinių įgyvendinimo, saugomų teritorijų **optimizavimo**, apsaugos ir tvarkymo.<...>*

5.2. Aplinkos ministerija netgi panaikino Pasiūlymų dėl saugomų teritorijų steigimo, jų ribų keitimo nagrinėjimo komisiją [2022 m. kovo 29 d. aplinkos ministro įsakymu [Nr. D1-82](#) pakeistas Pasiūlymų dėl saugomų teritorijų steigimo, jų ribų keitimo teikimo ir nagrinėjimo tvarkos aprašas.] Tuo buvo atsisakyta iš ekspertų ir ST sudarytos Komisijos dalyvavimo vertinimo procese, supaprastintas naujų saugomų teritorijų steigimo procesas, kadangi buvo nustatyta teisė Valstybinės saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos tiesiogiai priimti sprendimą dėl pritarimo ar nepritarimo pasiūlymams dėl saugomų teritorijų steigimo ar jų ribų keitimo. Nors pretekstą, kad neva to reikalavo STT, paneigė 2023 m. rugsėjo 6 d. Seimo AAK posėdžio metu dalyvavusi Specialiųjų tyrimų tarnybos atstovė. Remtis gerąją tarptautine praktika būtina sprendimuose dėl saugomų teritorijų atsižvelgti į žmonių, kuriuos tiesiogiai ar netiesiogiai gali paveikti jose planuojama veikla (žemės ir miško bei kito nekilnojamojo turto savininkų, valdytojų ir naudotojų, savivaldos organizacijų, ūkininkų, žemdirbių, vietos bendruomenių ir kt.), interesus ir pozicijas.

Siūlome: Numatyti ST įstatyme ir atkurti Pasiūlymų dėl saugomų teritorijų steigimo, jų ribų keitimo nagrinėjimo komisiją. Tuo tikslu tikslinti **22 straipsnio 10 punktą**:

*<...>10. Savivaldybių institucijos, nevyriausybinės organizacijos, **žemės ir miško bei kito nekilnojamojo turto savininkų, valdytojų ir naudotojų, ūkininkų, žemdirbių savivaldos organizacijos, fiziniai ar juridiniai asmenys ~~aplinkos ministro~~ Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos** nustatyta tvarka gali teikti pasiūlymus, pagrįstus saugomų teritorijų steigimo kriterijais, dėl rezervatų, valstybinių parkų, draustinių, biosferos stebėsenos teritorijų, atkuriamųjų ir genetinių sklypų įsteigimo, **panaikinimo** arba jų ribų pakeitimo, gamtos paveldo objektų paskelbimo saugomais.<...>*

6. Nepriimtina, kad norima suabsoliutinti saugomų teritorijų reglamentavimo nuostatas, pastatant jas aukščiau LR Konstitucijoje įtvirtintų privačios nuosavybės teisių.

6.1. Siūlytume išbraukti iš STĮ projekto **34 straipsnio 1 dalies** nuostatą, kaip perteklinę (Juo labiau, kad to paties straipsnio 10 dalyje yra aiškiau dėstoma: „10. Saugomose teritorijose žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkai, naudotojai ir valdytojai, kiti asmenys privalo laikytis įstatymų ir kitų teisės aktų, teritorijų planavimo dokumentuose toms teritorijoms nustatytų, taip pat Nekilnojamojo turto registre įregistruotų veiklos apribojimų ir reikalavimų“)

Be to, pažymėtina, kad Tiek SŽNSĮ, tiek Žemės įstatyme yra imperatyviai nurodyta, nuo kada taikomi apribojimai konkrečiam žemės sklypui/teritorijai- nuo jų įrašymo į Nekilnojamojo turto registrą. Tai labai aiškus ir geras principas, kurį patvirtino ir LR Konstitucinis teismas 2023 m. birželio 29 d. nutarimu [Nr. KT60-N7/2023](#). Tad reikia šią nuostatą aiškiai įvardinti STĮ 34 str.1 d.:

*<...>„1. Žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkai, valdytojai bei naudotojai turi Žemės įstatymo ir kitų įstatymų nustatytas teises. ~~Šiomis teisėmis jie gali naudotis tiek, kiek jos neprieštarauja šiam įstatymui.~~ **Žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkų, valdytojų ir naudotojų teises saugo įstatymai. Pažeistos teisės turi būti atkuriamos, o padaryti nuostoliai atlyginami įstatymų bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Žemės ir kito nekilnojamojo turto savininkų, valdytojų ir naudotojų teisės gali būti apribotos įstatymų nustatyta tvarka visuomenės, aplinkos bei gamtos apsaugos interesais, o šie apribojimai konkrečiai žemės valdai (ar jos daliai) taikomi nuo jų įrašymo į Nekilnojamojo turto kadastrą ir Nekilnojamojo turto registrą.**„<...>*

7. Nepriimtina, kad ir toliau nesiimama spęsti ydingos situacijos su Lietuvos saugomų teritorijų komplikuota sistema, kurios reikšminga dalis nedera su tarptautiniu lygiu pripažintomis Pasaulinės gamtos apsaugos organizacijos (angl. International Union for Conservation of Nature, IUCN) saugomų teritorijų

kategorijoms. Dėl to kyla Lietuvos saugomų teritorijų sistemos suderinamumo su tarptautinėmis problema; matomai ir dėl to mūsų šalies Saugomų teritorijų kadastre **iki šiol apskaitomos ne visos, o tik kažinkokios „svarbiausios“ saugomos teritorijos.** Tokios „svarbiausių“ kategorijos Saugomų teritorijų įstatyme nėra apibrėžta, tačiau būtent tik ši dalis pateikiama oficialioje statistikoje- kiek turime šalyje saugomų teritorijų iš viso.

7.1. Siūlome: pertvarkyti bei optimizuoti saugomų teritorijų sistemą, kad ji atitiktų IUCN) saugomų teritorijų kategorijoms ir **apskaiyti Saugomų teritorijų kadastre visas saugomas teritorijas.** Tuo tikslu tikslinti 26 str. 1 punktą:

<...>26 straipsnis. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastras

*1. Saugomų teritorijų apsaugai ir racionaliam tvarkymui organizuoti yra tvarkomas Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastras, kurio valdytojas yra Aplinkos ministerija ir kuriame registruojami rezervatai, draustiniai, gamtos paveldo objektai, valstybiniai parkai, pajūrio juosta, biosferos stebėsenos teritorijos, atkuriamieji ir genetiniai sklypai, valstybinių parkų ir biosferos stebėsenos teritorijų funkcinio prioriteto zonos, valstybinių rezervatų, valstybinių draustinių, gamtos paveldo objektų, valstybinių parkų, biosferos rezervatų buferinės apsaugos zonos, **bendrosios ekologinės apsaugos zonos**, „Natura 2000“ tinklo teritorijos, Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir saugomų rūšių buveinių plotai, privačios saugomos vietovės, **taip pat įskaičiuojamos ir kitos teritorijos, kurioms nustatytos teisinės apsaugos priemonės.** Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų valstybės kadastre kaupiami ir saugomi, sisteminami, apdorojami duomenys apie nurodytas teritorijas ir jose saugomas gamtos vertybes.<...>*

8. Nepriimtina, kad ir toliau paliekama „šešėlinės“ saugomų teritorijų kategorijos - ekologinės apsaugos zonos ir buferinės apsaugos zonos. Nepriimtina, kad šios ekologinių ir buferinių apsaugos zonų kategorijų pagalba sudaryta galimybė didelėse teritorijose nustatyti naudojimo apribojimus neatlygintinai (išvengiama prievolės sumokėti kompensacijas privačių žemių/miškų savininkams ir valstybinių miškų valdytojams už tokiu būdu įvedamus apribojimus).

8.1. Siūlome: skaidrumo, teisingumo ir aiškumo dėlei derėtų naikinti šią kategoriją, **perkeliant apsaugos zonas - kur tai būtina- į pagal teisinius reikalavimus įsteigtų saugomų teritorijų funkcinį zonavimą.** Saugomose teritorijose esančių buveinių tipų apsauga visada turėtų būtų grindžiama aiškiais tų teritorijų ribose esančių apsaugos funkcinių zonų išskyrimo kriterijais, apimančiais apeliacijos galimybę ir kompensavimą už įvedamus apribojimus.

<...>2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

*...9. Ekologinė apsaugos zona ~~teritorija~~ **saugomos teritorijos funkcinė zona**, kurioje nustatomi veiklos apribojimai siekiant apsaugoti gretimas teritorijas, objektus ar jų aplinką nuo galimo neigiamo veiklos poveikio.<...>*

9. Nepriimtina, kad dalyje STĮ reglamentuojamų situacijų toliau ignoruojama prievolė sąžiningai ir pilnoje apimtyje atlyginti žemės savininkams ar valdytojams dėl saugojimo iniciatyvų atsirandančius nuostolius, kai steigiamos saugomos teritorijos ar keičiamas režimas jose.

9.1. Pavyzdžiui, aptariant Saugomų teritorijų steigimą (22 str. 12 d.), kai teritorijoms net iki 5 metų gali būti nustatomi laikini jų apsaugos reikalavimai, taikomas, iki bus išspręstas saugomos teritorijos įsteigimo ar gamtos paveldo objekto paskelbimo saugomu objektu klausimas, nėra numatyta, todėl siūlome 22 str. 12 d., nustatyti, kad tuo laikotarpiu žemės savininkui už dėl nustatytų apribojimų atsirandančius nuostolius kompensuoja saugomos teritorijos steigimo iniciatorius arba su savininku sudaroma apsaugos sutartis:

<...> 12. Kai gamtos vertybėms ir (ar) kultūros paveldo objektams ir vietovėms gresia išnykimas, sunaikinimas arba vertės praradimas, aplinkos ministras nustato laikinus jų apsaugos reikalavimus, taikomas, kol bus išspręstas saugomos teritorijos įsteigimo (išskyrus kultūrinius draustinius, kultūrinius rezervatus (rezervatus-muziejus) ar gamtos paveldo objekto

paskelbimo saugomu klausimas, tačiau ne ilgiau kaip 5 metus, o kultūros ministras nustato laikinus apsaugos reikalavimus, taikomus kol bus išspręstas kultūrinio draustinio, kultūrinio rezervato (rezervato-muziejaus) ar kultūros paveldo objekto ir vietovės paskelbimo saugomu objektu klausimas, tačiau ne ilgiau kaip 5 metus. **Tuo laikotarpiu žemės savininkui už dėl nustatytų apribojimų atsirandančius nuostolius kompensuoja saugomos teritorijos steigimo iniciatorius arba su savininku sudaroma apsaugos sutartis.**<...>

9.2. Tas pat **siūloma** ir atvejams, kai buveinių apsaugai svarbiose teritorijose vietovės yra Vyriausybės įgaliota institucijos **įrašomos į atitinkančių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, vietovių sąrašą**, tačiau jos dar nėra oficialiai įformintos į steigiamas Europos Bendrijos svarbos teritorijas. Siūlome įtvirtinti principą, kad tokiose teritorijose apribojimai veiklai privačioje nuosavybėje galėtų būti taikomi tik tuo atveju, jei žemės savininkui yra kompensuota už patiriamus nuostolius arba/ir sudaryta apsaugos sutartis tikslinant 25 st. 3 punktą“

<...>**25 straipsnis.**„Natura 2000“ tinklo sudarymas ir „Natura 2000“ tinklo teritorijų apsauga

...3. Vietovių, kuriose nustatomos paukščių apsaugai svarbios arba buveinių apsaugai svarbios teritorijos, atrankos kriterijus tvirtina aplinkos ministras. **Privačioje žemėje paukščių apsaugai svarbios arba buveinių apsaugai svarbios teritorijos gali būti nustatomos tik tai tuo atveju, jei žemės savininkui yra kompensuota už patiriamus nuostolius arba/ir sudaryta apsaugos sutartis; Jeigu šių sąlygų nėra, buveinių ar paukščių apsaugai svarbi teritorija atitinkamoje vietovėje nustatoma tik šio įstatymo 22 straipsnyje nustatyta tvarka įsteigus joje Lietuvos Respublikos saugomą teritoriją.** Tvirtinant buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, nustatoma, kurie Europos Bendrijos svarbos natūralių buveinių tipai, augalų ir gyvūnų rūšys yra prioritetiniai natūralių buveinių tipai, prioritetinės augalų ir gyvūnų rūšys.<...>

10. Pasigendame aiškaus teisinio reglamentavimo, kad įprastai ūkinei veiklai planuoti naudojamiems sklypų lygmens projektams- miškotvarkos projektams- nereikia nustatyti perteklinio reikalavimo atlikti jų vertinamą dėl galimo poveikio „Natura 2000“ teritorijai Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme ar Vyriausybės tvirtinamame planu ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše nustatyta tvarka.

10.1. Siūlome 25 str. 10 ir 11 dalyse, kur aptariama „Natura 2000“ tinklo sudarymo ir „Natura 2000“ tinklo teritorijų apsaugos reglamentavimas, **numatyti išimti miškotvarkos projektams.** Nes platus ir išsamus suderinimas ir vertinimas yra atliekamas rengiant ir tvirtinant šiuos projektus su visomis atsakingomis institucijomis įskaitant Saugomų teritorijų direkcijas, kurios derindamos miškotvarkos projektą įvertina jame suprojektuotų priemonių poveikį teritorijai (aplinkai) ir joje esančioms gamtinėms vertybėms:

<...> 10. Planai ir projektai, neskirti arba nebūtinai buveinių apsaugai svarbiai teritorijai tvarkyti, bet galintys jų reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais ar projektais (**išskyrus miškotvarkos projektus**), turi būti vertinami dėl galimo poveikio teritorijai Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatyme ar Vyriausybės tvirtinamame planu ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše nustatyta tvarka, atsižvelgiant į teritorijos apsaugos tikslus.<...>

11. Nors yra teigiamų pokyčių, tačiau kol kas netenkina tai, kaip numatoma reglamentuoti kompensuoti už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus (STI projekte 35 str.)- nei siūlomas mechanizmas, nei sąlygos.

11.1. Siūlome papildyti ir tikslinti 35 str. 1, 2 ir 3 punktus:

<...>**35 straipsnis. Kompensacijos už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus**
1. Viešo intereso tenkinimo ar kitu pagrindu privačioje žemėje nustačius ūkinės veiklos apribojimus, draudimus ar turto apsunkinimus, dėl to privačios žemės savininkui privaloma

savalaikiai atlyginti privataus sklypo vertės skirtumą nuo vertės buvusios iki taikomų ribojimų ir kitus objektyvius finansinius praradimus. Privačios žemės savininkui skiriama kompensacija apskaičiuojama ir išmokama Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka, įvertinus žemės sklype taikomų apribojimų visumą ir jų poveikį galimai ūkinei veiklai, numatomoms gauti pajamos iš ūkinės veiklos, žemės sklypo vertę prieš ir po taikytų apribojimų. Kompensavimas taikomi žemės plotui, o ne asmeniui, pasikeitus žemės savininkui išlieka ne vien nustatyti veiklos apribojimai, bet ir žemės plotui taikomos kompensavimo priemonės. Už saugomose teritorijose nustatytus veiklos apribojimus išmokamos vienkartinės arba kasmetinės kompensacijos.

2. Vienkartinės kompensacijos išmokamos:

1) privataus miško savininkams, sudariusiems apsaugos sutartį, kurių miško valdose draudžiama kirsti ~~brandžius~~ medynus arba reikalaujama dalį kirstinų medžių palikti, **ar atsiranda kitų ūkinės veiklos ir nuosavybės naudojimo draudimų ir (ar) apribojimų.** Kompensuojamos pajamos, kurios galėjo būti gautos pardavus medieną rinkoje, atimant iš jų vidutinės medienos ruošos sąnaudas. Kompensacija apskaičiuojama taikant vidutinės medienos rinkos kainas ir vidutinės medienos ruošos sąnaudas tais metais, kai privataus miško savininkas pateikia prašymą apskaičiuoti ir išmokėti kompensaciją. Prašymą privataus miško savininkas gali pateikti ne anksčiau kaip tais metais, kai **jo miško žemės sklypui įsigalioja apribojimai miškas pasiekia pagrindinių kirtimų amžių, taikytą iki veiklos apribojimų nustatymo;** <...>

Paaškinimai: Neadekvatu kompensuoti tik medynams pasiekus brandą. Įvedus apribojimus, ekonominė valdos vertė rinkoje sumažėja iš karto, o ne medynams pasiekus brandos amžių. Jeigu savininkas sumanytų parduoti valdą, jis patirtų ženklus nuostolius. Tad ir kompensacijos turėtų būti išmokamos iš karto po apribojimų pakeitimo. Tik dar reiktų paanalizuoti, ar kompensaciją geriau būtų skaičiuoti pagal realų valdos vertės sumažėjimą rinkoje ar pagal prarastas pajamas iš būsimų kirtimų (pastarosioms pasitelkint gryniosios dabartinės vertės (ang. net present value) kriterijų). Kitas svarbus aspektas, net ir išlaikęs valdą, po kokių 10-20 metų savininkas gali būti pamišęs apie jam priklausančią kompensaciją arba nelabai pajėgus susitvarkyti visus dokumentus kompensacijai gauti. Kompensacija turėtų būtų skiriama automatiškai nustačius apribojimus, nereikalaujant iš savininko teikti paraiškų ar kitokių biurokratinių procedūrų.

<...>3. Kasmetinės kompensacijos išmokamos:

1) privataus miško savininkams, kurių miško valdose vėlesniam laikui atidedamas brandžių medynų kirtimas arba reikalaujama dalį kirstinų medžių palikti neiškirstų steigiant naują saugomą teritoriją, pakeičiant esamų saugomų teritorijų ribas arba nustatant naujus veiklos apribojimus; kompensuojami pajamų netekimo nuostoliai kirtimų atidėjimo laikotarpiu. Jie apskaičiuojami kaip vidutinės metinės palūkanos, ~~mokamos einamaisiais metais Lietuvos komerciniuose bankuose už ilgalaikius (nuo 2 metų) terminuotus indėlius, naujai priimtus iš ne finansų bendrovių ir namų ūkių skaičiuojamos pagal Lietuvos banko skelbiamas finansinių įstaigų teikiamų paskolų euro zonos vartojimui namų ūkiams palūkanų normas, bet ne mažesnės kaip 3,5 proc. Palūkanos apskaičiuojamos nuo negautų pajamų, kurios galėjo būti gautos iškirtus kirstinus medžius ir pardavus medieną rinkoje, atimant iš jų vidutinės medienos ruošos sąnaudas.~~ <...>

Paaškinimai: - Jeigu įstatymo lygmenyje sprendžiami techniniai kompensacijų apskaičiavimo uždaviniai, tai reiktų įvertinti indėlių ir paskolų palūkanų skirtumus. Kompensacijų apskaičiavimas pagal bankų už indėlius mokamas palūkanas neatitinka tikrovės. Atidėjus kirtimus miškų savininkas negaus pajamų ir negalės už jas gauti palūkanų. Kuomet miško savininkui apribojama galimybė gauti pajamas, netekusiam pajamų šaltinio būtinas išlaidas tuomet tenka finansuoti skolinantis iš finansinių institucijų ir mokėti jų nustatytas palūkanas. Kitais žodžiais tariant, kad kompensuotų negautas pajamas, jis turės imti iš banko paskolą, už kurią teks kasmet mokėti bankų nustatytas paskolos palūkanas. Siūlytina įstatymu nustatyti, kad kasmetinė kompensacijos skaičiavimuose naudojamą palūkanų norma būtų skaičiuojama pagal Lietuvos banko skelbiamas finansinių įstaigų teikiamų paskolų euro zonos vartojimui namų ūkiams palūkanų normas, kas tokiu būdu užtikrintų socialiai teisingą kasmetinės kompensacijos dydį.

11.2. Dėl privačių saugomų vietovių nustatymo ir kompensacijų apskaičiavimo bei išmokėjimo reglamentavimo. Manytume, kad STĮ projekte siūlomas reglamentavimas nebus patrauklus žemės ir miško savininkams, todėl iš principo pažangi iniciatyva gali būti pasmerkta žlugti. **Siūlytume** atskirai surengti išsamią diskusiją šiuo klausimu, kaip tinkamiau papildyti ir tikslinti 35 str. 10, 11, 12, 13 ir 14 punktus.

12. Lankymasis ST ir jų ir naudojimas rekreacijai. Išlieka neaptarti didelį aktualumą turintys žemės ir miško savininkams įsikūrimo ST klausimai, apsiribojant vien l. ribotomis išimtimis, kada galima atkurti buvusias sodybas. O kaip su ūkininko ūkio statiniais? Ne sodybų teritorijoje įrengiamais miško nameliais (netgi juos įrengiant medžiuose) ir pan.?

12.1. Siekiant teisinio apibrėžtumo, STĮ projekto **34 str. 11 dalyje siūlome patikslinti**- kokiems žmonėms, kokiais atvejais ir kam priklausančių objektų (vertybių), poilsiaviečių, takų, regyklų, kitų rekreacinių objektų žemės savininkai, naudotojai ir valdytojai negali trukdyti įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytais tikslais lankyti arba tvarkyti. Kartu yra tikslinga aiškiau reglamentuoti pašalinių asmenų lankymąsi privačioje nuosavybėje esančių teritorijų ir objektų, patenkančių į ST.

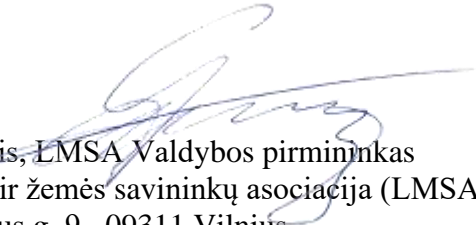
<...> 11. Žemės savininkai, naudotojai ir valdytojai negali trukdyti saugomų teritorijų specialistams įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytais tikslais lankyti arba tvarkyti saugomų kompleksų ir objektų (vertybių), poilsiaviečių, takų, regyklų, kitų rekreacinių objektų. Privačiose teritorijose besilankantys asmenys turi tiesiogiai netrikdyti privataus žemės savininko privatumo, nekelti grėsmės jo saugumui, be savininko sutikimo negali naudotis jo sukurtą ar įrengtą infrastruktūrą bei objektais (kurie pažymėti informaciniais ženklais).<...>

12.2. Tuo pačiu pažymėtina, kad **savanoriškai** (o ne privalomai) įsigyjami lankytojų bilietai turėtų būti renkami ne už patekimą į saugomas teritorijas kaip tokias, o už patekimą į lankytinus objektus, pritaikytus lankymui ir prižiūrimus, atsižvelgia į lankymui skirtos infrastruktūros išlaikymo sąnaudas ir lankytojams teikiamų paslaugų savikainą, o išimtiniais atvejais – į būtinybę reguliuoti lankytojų srautą. Todėl **siūlome** tikslinti **31 str. 4 dalį**:

<...>4. Valstybinių parkų ir kitų pritaikytų lankyti saugomų teritorijų įrengtų ir prižiūrimų objektų lankymas gali būti apmokestinamas platinant lankytojo bilietus, kurių kaina nustatoma atsižvelgiant į lankyti skirtos infrastruktūros išlaikymo sąnaudas ir lankytojams teikiamų paslaugų savikainą, o išimtiniais atvejais – atsižvelgiant į būtinybę reguliuoti lankytojų srautą. Lankytinų objektų Saugomasose teritorijose ar jų dalisyse, kurių lankymas apmokestinamas platinant lankytojo bilietus, ir lankytojo bilietų kainą ir platinimo tvarką nustato Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Už valstybinių parkų ir kitų saugomų teritorijų lankymą surinktos lėšos naudojamos šioms teritorijoms saugoti, tvarkyti ir administruoti, lankytojų poreikius atitinkančiai infrastruktūrai įrengti, prižiūrėti ir atnaujinti.<...>

Turime ir daugiau komentarų bei pastabų tiek šiam įstatymo projektui, tiek su STĮ pakeitimo projektu teikiama kitiems keičiamiems įstatymų pataisų projektams, tačiau dėl jų apimties ir detalumo tikslingiau jas būtų aptarti atskirai. Tikimės, kad Seimo aplinkos apsaugos komitetas ir Seimo Kaimo reikalų komitetas tokias diskusijas dėl keičiamo teisinio reglamentavimo organizuosite ir mūsų asociacijos atstovus į jas pakviesite. Esame pasirengę konstruktyviai dalyvauti.

Pagarbiai,

dr. Algis Gaižutis, LMSA Valdybos pirmininkas
Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacija (LMSA)
A. Juozapavičiaus g. 9, 09311 Vilnius
Tel./fax. +370 5 2767590; mob. +370 687 95113
Lobistinės organizacijos pažymėjimo Nr. LOB-JA-2021-0064

ORIGINALAS PAŠTU
NEBUS SIUNČIAMAS